

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ**

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՆՔ

**«Հայաստանի Էլեկտրական Ցանցեր» ՓԲԸ
2016 թվականի ներդրումային գործունեության
մոնիթորինգի արդյունքները**

ԵՐԵՎԱՆ 2017

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Նախաբան.....	4

ԲԱԺԻՆ 1.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի կառուցվածքը.....	5

ԲԱԺԻՆ 2.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի կատարման ցուցանիշները և ներդրումների ձևավորման աղբյուրները.....	8
2.1 Ներդրումային ծրագրի կատարման ցուցանիշները.....	8
2.2 Ներդրումների ձևավորման աղբյուրները	10

ԲԱԺԻՆ 3.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի 2016 թվականի ներդրումային գործունեության մոնիթորինգի արդյունքները	12
3.1 Սպասարկման որակի բարելավմանն ուղղված ներդրումներ.....	12
3.2 Նոր սպառողների միացմանը և հատուկ ծրագրերի իրականացմանը ուղղված ներդրումներ	15
3.3 Առևտրային հաշվառման համակարգի բարելավման ուղղությամբ կատարված ներդրումներ.....	16
3.4 Բաշխիչ ցանցերի շահագործման կազմակերպման համար այլ ուղղություններով կատարված ներդրումներ	17

ԲԱԺԻՆ 4.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի կողմից իրականացված գնումների մոնիթորինգի արդյունքները.....	19
4.1 Ապրանքների շուկայական գների մոնիթորինգ.....	19
4.2 Աշխատանքների և ծառայությունների շուկայական գների մոնիթորինգ	20

ԲԱԺԻՆ 5.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ին հետագա սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալը.....	23
5.1 Ներդրումային ծրագրի շրջանակում իրականացված ներդրումներից նվազեցված ներդրումների ծավալը	23
5.2 Անհետաձգելի աշխատանքների իրականացման նպատակով կատարված ներդրումներից նվազեցված ներդրումների ծավալը.....	26
5.3 Լուծարված հիմնական միջոցներից նվազեցումներ.....	27
5.4 Սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալը.....	28
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	30
Հղումներ օգտագործված նյութերին	33

ՆԱԽԱԲԱՆ

Սույն վերլուծական տեղեկանքը կազմվել է ի կատարումն ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) 2016 թվականի դեկտեմբերի 14-ի N399Լ որոշումով հաստատված 2016 թվականի աշխատանքային ծրագրի 20-րդ կետի և արտացոլում է «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի (այսուհետ՝ Ընկերություն) 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի (այսուհետ՝ Ներդրումային ծրագիր) մոնիթորինգի գնահատականը: Վերլուծական տեղեկանքում ներկայացված է Ներդրումային ծրագրի և փաստացի կատարված ներդրումների համադրությունը, դրանց արդյունավետության վերլուծությունը, ինչպես նաև սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալի գնահատականը: Վերլուծական տեղեկանքը կազմվել է՝ հաշվի առնելով Ընկերության 2016 թվականի Ներդրումային ծրագիրը [Որոշում 1] և վերջինիս կողմից հանձնաժողով ներկայացված հաշվետվություններն ու տեղեկատվությունները [Հաշվետվություն 1], [Տեղեկատվություններ 1-9]:

ԲԱԺԻՆ 1.

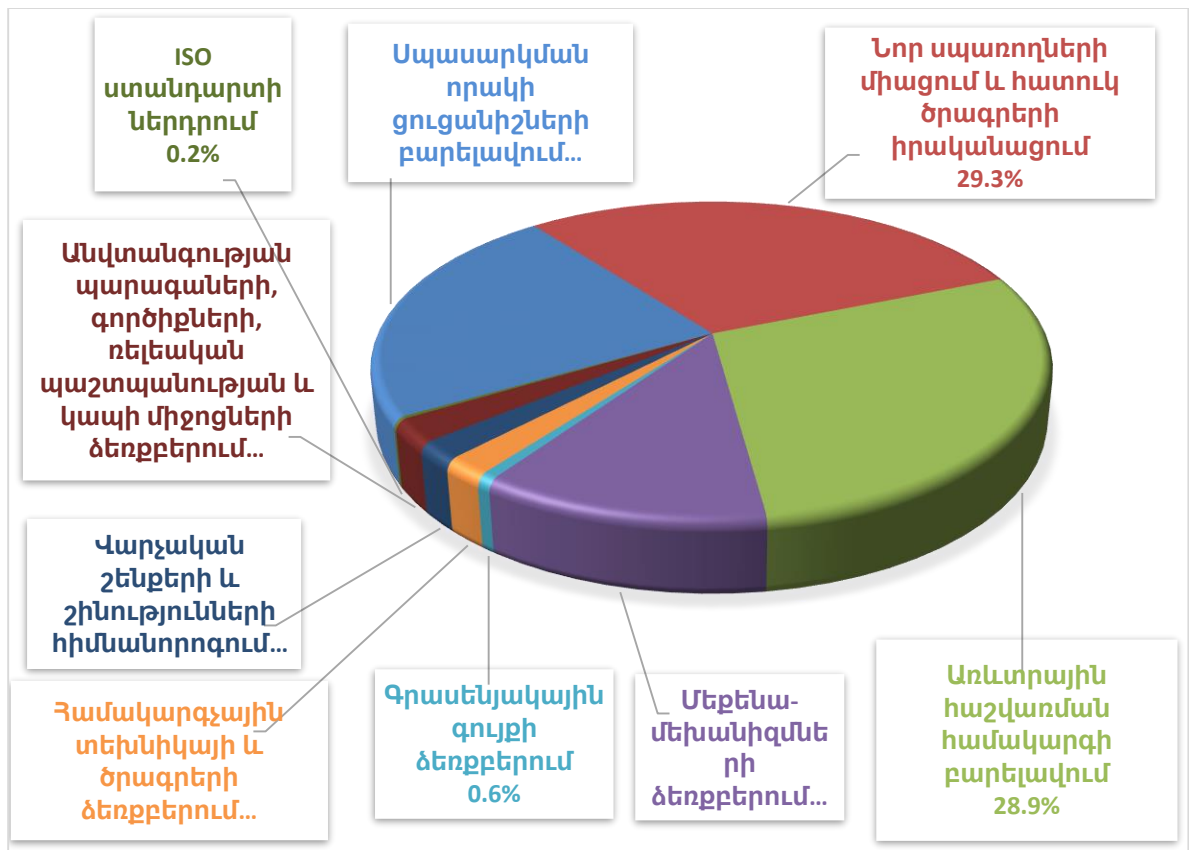
«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի կառուցվածքը

Ընկերության Ներդրումային ծրագրի շրջանակներում նախատեսված էր տարբեր միջոցառումներ իրականացնել բաշխիչ ցանցերի վերակառուցման և վերազինման ուղղությամբ՝ սպառողների սպասարկման որակի ցուցանիշների, էլեկտրամատակարարման հուսալիության և անվտանգության աստիճանի պատշաճ մակարդակի պահպանման նպատակով: Ներդրումներ են նախատեսվել նաև նոր սպառողների միացման և հեռանկարային սպառման պահանջարկի բավարարման նպատակով բաշխիչ ցանցերի ընդլայնման ուղղությամբ, ինչպես նաև առևտրային հաշվառման համակարգի բարելավման ուղղությամբ՝ մասնավորապես էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգերի ուղղությամբ: Բացի վերը նշվածը բաշխիչ ցանցերի շահագործման կազմակերպման և ընկերության բնականոն գործունեության ապահովման նպատակով նախատեսվել են ներդրումներ գրասենյակային գույքի, համակարգչային տեխնիկայի, չափիչ սարքերի և գործիքների, ռելեական պաշտպանության և կապի միջոցների, մեքենամեխանիզմների ձեռքբերման, արտադրական և վարչական շենքերի ու շինությունների վերակառուցման ուղղությամբ, ինչպես նաև ISO միջազգային ստանդարտների ներդրման ուղղությամբ: Ներդրումային ծրագրի ընդհանուր ծավալը կազմել է 16 084,8¹ մլն դրամ:

Գրաֆիկ 1-ում ներկայացված է Ընկերության Ներդրումային ծրագրի ծավալների բաշխումը հիմնական ուղղությունների միջև:

---

¹ Սույն վերլուծական տեղեկանքում ներկայացված բոլոր գումարները չեն ներառում ավելացված արժեքի հարկը:

Ինչպես երևում է Գրաֆիկ 1-ից, ներդրումների հիմնական մասը նախատեսված էր նոր սպառողների միացման և բաշխիչ ցանցերի ընդլայնման նպատակով հատուկ ծրագրերի իրականացման ուղղությամբ: Մասնավորապես ներդրումների 21,8%-ը նախատեսված էր նոր սպառողների սպառման համակարգերը էլեկտրական ցանցին միացման, իսկ 7,5%-ը՝ Երևան քաղաքում՝ «Պուրակ» 35/6 կՎ լարման ենթակայանի վերակառուցման, Մաշտոցի պողոտայում 6x1000 կՎԱ հզորության և Երևանյան կրկեսին հարող տարածքում 2x1600 կՎԱ հզորությամբ նոր բաշխիչ կետերի կառուցման և այլ անձանց պատկանող բաշխիչ ցանցերի ձեռք բերման ուղղությամբ:

Ներդրումների հաջորդ հիմնական հատվածը՝ շուրջ 28,9%-ը, նախատեսված էր ուղղել առևտրային հաշվառման համակարգի բարելավմանը: Էլեկտրաէներգիայի հաշվառման համակարգի ավտոմատացման ուղղությամբ նախատեսված էր Երևան քաղաքի 6(10)/0,4 կՎ ենթակայանների ցածր լարման մասի վերակառուցում՝ էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգին

միանալու նպատակով և Երևան քաղաքի 6(10)/0,4 կՎ ենթակայաններում տեղադրված էլեկտրոնային հաշվիչների ներառումը էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգում, ինչպես նաև՝ էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգերի ներդրումը 0,38/0,22 կՎ ցանցերում, որի իրականացման արդյունքում նախատեսվում էր շուրջ 28 300 բաժանորդների միացում էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգին: Նախատեսված էր նաև փոխարինել կամ տեղակայել նոր հաշվիչներ և հաշվիչի արկղեր՝ էլեկտրաէներգիայի մատակարարման և օգտագործման կանոններով դրանց ներկայացվող պահանջների ապահովման նպատակով, ինչպես նաև՝ նոր հոսանքի տրանսֆորմատորների փորձարկման վահանով համալրել հաշվիչների ստուգաչափման լաբորատորիան:

Ներդրումների երրորդ հիմնական հատվածը՝ շուրջ 22,9%-ը, նախատեսված էր ուղղել սպասարկման որակի ցուցանիշների բարելավմանը՝ մալուխային, օդային գծերի և ենթակայանների վերակառուցմանն ու վերազինմանը, բազմաբնակարան շենքերի մուտքերում էլեկտրամատակարարման ցանցի բարելավմանը, ինչպես նաև Երևան քաղաքում և մարզերում թվով 58 հասցեական աշխատանքների իրականացմանը:

Մեքենա-մեխանիզմների ձեռքբերում ուղղությամբ, որը կազմում է Ներդրումային ծրագրի 11,9%-ը՝ նախատեսված էր 159 միավոր մեքենա-մեխանիզմների, բեռնատար, ուղևորաբեռնատար, ամենագնաց և թեթև մարդատար մեքենաների, ինչպես նաև հանրապետության բարդ եղանակային պայմաններ ունեցող հատվածներում պատշաճ սպասարկում իրականացնելու համար՝ ձնագնացների ձեռքբերում: Նախատեսված էր նաև 20 միավոր չշահագործվող ավտոտրանսպորտային միջոցների ամբողջական վերականգնում և 173 միավոր մեքենաների վրա գազաբալոնների տեղադրում:

Ներդրումային ծրագրի՝ բաշխիչ ցանցերի շահագործման կազմակերպման համար այլ ուղղություններով իրականացվելիք ներդրումներով, որոնք կազմում են 1 118,0 մլն դրամ կամ ընդհանուր ներդրումների 7%-ը, նախատեսված էին հետևյալ միջոցառումները.

- ☐ գրասենյակային գույքի ձեռքբերում՝ 100,0 մլն դրամ,
- ☐ համակարգչային տեխնիկայի, համալրող սարքավորումների ձեռքբերում և ERP համակարգի ներդրում՝ 300,0 մլն դրամ,
- ☐ վարչական շենքերի և շինությունների հիմնանորոգում՝ 300,0 մլն դրամ,
- ☐ անվտանգության պարագաների, գործիքների և կապի միջոցների ձեռք բերում՝ 63,0 մլն դրամ,
- ☐ ռելեական պաշտպանության սարքերի ձեռքբերում՝ 62,0 մլն դրամ,
- ☐ կառավարման ISO ստանդարտների ներդրում՝ 36,0 մլն դրամ:

ԲԱԺԻՆ 2.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի կատարման ցուցանիշները և ներդրումների ձևավորման աղբյուրները

2.1 Ներդրումային ծրագրի կատարման ցուցանիշները

Համաձայն Ընկերության փաստացի կատարված կապիտալացվող ծախսերով ձևակերպված ներդրումների մասին հաշվետվության՝ 2016 թվականի ընթացքում իրականացվել են 12 316,2 մլն դրամի ներդրումներ: Նշված ծավալում Ընկերությունը ներառել է նաև ներդրումային ծրագրով չնախատեսված 510,9 մլն դրամի աշխատանքներ, որից 510,1 մլն դրամով իրականացվել են սարքավորումների նորոգման աշխատանքներ, որոնք հանդիսանում են սակագնի ծախսային հոդվածների տարրեր և ենթակա չեն ներառման սակագնային մարժայով փոխհատուցվող ներդրումների ծավալում: Իսկ 0,8 մլն դրամը՝ Տավուշի մարզի Դիլիջան քաղաքում գտնվող Դիլիջան 35/6 կՎ լարման ենթակայանի վերակառուցման նախագծային աշխատանքների ուղղությամբ իրականացված ծախսեր են, որոնք համաձայնեցվել և իրականացվել են 2015 թվականի ընթացքում, սակայն շահագործման են հանձնվել 2016 թվականին, ուստի դրանք դիտարկվել են սակագնով փոխհատուցման տեսանկյունից:

Այսպիսով, Ընկերության կողմից 2016 թվականի համար հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված ներդրումների հետ համադրելի իրականացված ներդրումների ծավալը կազմել է 11 806,1 մլն դրամ, որն էլ դիտարկվել է Ներդրումային ծրագրի կատարման ցուցանիշների վերլուծության ընթացքում: Նշված ծավալից շահագործման հանձնված հիմնական միջոցների արժեքը կազմել է 10 431,4 մլն դրամ, իսկ մնացած 1 374,7 մլն դրամի աշխատանքները մնացել են անավարտ:

Ստորև աղյուսակ 1-ում, ներկայացված է հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված և ընկերության կողմից փաստացի ավարտված ներդրումների ծավալների համեմատականը:

Աղյուսակ 1

N	Ներդրումների ուղղությունները	Հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված 2016 թվականի ներդրումների կանխատեսվող ծավալը		2016 թվականի ընթացքում փաստացի ավարտված ներդրումների ծավալը		Ներդրումային ծրագրի կատարման ցուցանիշը
		մլն դրամ	%	մլն դրամ	%	%
1	Սպասարկման որակի ցուցանիշների բարելավում	3 682.8	22.9%	2 428.0	23.3%	65.9%
2	Նոր սպառողների միացում և հատուկ ծրագրերի իրականացում	4 714.0	29.3%	4 549.1	43.6%	96.5%
3	Առևտրային հաշվառման համակարգի բարելավում	4 656.0	28.9%	836.4	8.0%	18.0%
4	Մեքենա-մեխանիզմների ձեռքբերում	1 914.0	11.9%	1 882.6	18.0%	98.4%
5	Գրասենյակային գույքի ձեռքբերում	100.0	0.6%	59.7	0.6%	59.7%
6	Համակարգչային տեխնիկայի և ծրագրերի ձեռքբերում	300.0	1.9%	310.6	3.0%	103.5%
7	Վարչական շենքերի և շինությունների հիմնանորոգում	300.0	1.9%	259.9	2.5%	86.6%
8	Անվտանգության պարագաների, գործիքների, ռելեական պաշտպանության և կապի միջոցների ձեռքբերում	382.0	2.4%	90.8	0.9%	23.8%
9	ISO ստանդարտի ներդրում	36.0	0.2%	13.5	0.1%	37.4%
10	Ընդամենը	16 084.8	100%	10 430.6	100%	64.8%

Ինչպես տեսնում ենք Աղյուսակ 1-ից, Ներդրումային ծրագիրն Ընկերությունը կատարել է 64,8%-ով: Ինչպես նախատեսված էր ներդրումային ծրագրով՝ ներդրումների զգալի մասը՝ 43,6%-ը ուղղվել է նոր սպառողների միացմանը և բաշխիչ ցանցերի ընդլայնման նպատակով հատուկ ծրագրերի իրականացմանը:

2.2 Ներդրումների ձևավորման աղբյուրները

Ստորև ներկայացված է 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի շրջանակում իրականացված ներդրումների (անավարտ և ավարտված) ձևավորման աղբյուրները:

N	Ներդրումների ձևավորման աղբյուրները	Աղյուսակ 2 (մլն դրամ)			
		Ավարտված և անավարտ աշխատանքների արժեքը		Ավարտված աշխատանքների արժեքը	
		մլն դրամ	%	մլն դրամ	%
1	Նախորդ ժամանակահատվածի անավարտ աշխատանքներ	1 028.1	8.7%	1 028.1	9.9%
2	Կապալառու կազմակերպությունների միջոցով կատարված աշխատանքներ	3 927.9	33.3%	3 223.0	30.9%
3	Տեղակայում չպահանջող հիմնական միջոցներ	2 436.4	20.6%	2 436.4	23.4%
4	Նախագծային աշխատանքների ուղղությամբ ծախսումներ	256.4	2.2%	120.4	1.2%
5	Ոչ նյութական ակտիվներ	14.6	0.1%	14.6	0.1%
6	Սեփական ուժերով կատարված աշխատանքներ, այդ թվում՝	4 141.9	35.1%	3 608.1	34.6%
6.1	աշխատանքի վճարման գծով ծախսումներ	215.4	1.8%	214.7	2.1%
6.2	նյութական ծախսումներ	2 372.6	20.1%	1 938.7	18.6%
6.3	տեղակայման ենթակա սարքավորումներ	1 503.9	12.7%	1 405.0	13.5%
6.4	այլ ծախսումներ	50.0	0.4%	49.7	0.5%
7	Ընդամենը	11 805.3	100%	10 430.6	100%

Ինչպես տեսնում ենք Աղյուսակ 2-ից, շահագործման հանձնված հիմնական միջոցների 9,9%-ը նախորդ ժամանակաշրջանի անավարտ աշխատանքներն են: Եթե հաշվի առնենք, որ նախորդ երկու տարիների վերջում այս տոկոսադրույքը կազմել է՝ համեմատաբար 22,5% և 22,9%, ապա կարելի է փաստել, որ Ընկերությունը հաշվի է առել 2015 թվականի վերլուծական տեղեկանքի եզրակացություններ բաժնի 2-րդ կետը և հետևողականորեն շարունակել է ակտիվների ավարտման և շահագործման հանձնման գործընթացը: Մյուս

հատկանշական փաստը դա սեփական ուժերով և կապալառու կազմակերպությունների կողմից իրականացվող աշխատանքների հարաբերակցության փոփոխությունն է ի վնաս սեփական ուժերով իրականացվող աշխատանքների: Մասնավորապես 2014 թվականի ընթացքում սեփական ուժերով իրականացված աշխատանքների արժեքը կազմել էր ամբողջ ներդրումների 44%-ը, իսկ 2015 թվականին՝ 48,4%-ը՝ ապահովելով դրական դինամիկա: Ինչպես տեսնում ենք 2016 թվականի ընթացքում սեփական ուժերով իրականացված աշխատանքների արժեքը նվազել է և կազմել՝ իրականացված ներդրումների 34,6%-ը:

ԲԱԺԻՆ 3.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի 2016 թվականի ներդրումային գործունեության մոնիթորինգի արդյունքները

3.1 Սպասարկման որակի բարելավմանն ուղղված ներդրումներ

Սպասարկման որակի բարելավման նպատակով Ընկերության Ներդրումային ծրագրի շրջանակում նախատեսվում էր իրականացնել 3 682,8 մլն դրամի ներդրումներ՝ բաշխիչ ցանցերի լարման տարբեր մակարդակներում օդային և մալուխային գծերի, ենթակայանների վերանորոգման և վերակառուցման, ինչպես նաև բազմաբնակարան շենքերի մուտքերում էլեկտրական ցանցերի բարեկարգման նպատակով: Փաստացի իրականացվել են 2 547,0 մլն դրամի աշխատանքներ, որի արդյունքում շահագործման են հանձնվել 2 428,0 մլն դրամի հիմնական միջոցներ:

Ընկերության էլեկտրամատակարարման հուսալիության ցուցանիշների ուսումնասիրությունը [Տեղեկատվություն 3] ցույց է տալիս, որ էլեկտրական ցանցերում անջատումները հիմնականում բաժին են ընկնում 0,4-6(10) կՎ լարման ցանցերին: Այդ հանգամանքը հաշվի առնելով՝ 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի շրջանակներում սպասարկման որակի բարելավմանն ուղղված ներդրումների 88,1%-ը նախատեսվել էր իրականացնել 0,4-6(10) կՎ լարման բաշխիչ ցանցերում, որտեղ 2016 թվականին իրականացված ներդրումներից շահագործման են հանձնվել 2 273,8 մլն դրամի հիմնական միջոցներ՝ այս ուղղությամբ ավարտված ընդհանուր ներդրումների 93,7%-ը:

Սպասարկման որակի ցուցանիշների բարելավման ուղղությամբ Ընկերության 2016 թվականի ներդրումային գործունեության արդյունքները գնահատելու նպատակով համեմատվել է 0,4-6(10) կՎ լարման ցանցերում 2015-2016 թվականների ընթացքում գրանցված հրաժարումների քանակը [Տեղեկատվություն 5]: Ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ եթե 2015 թվականի ընթացքում գրանցվել է 5 407 հրաժարում, ապա 2016 թվականին հրաժարումների թիվը աճել է 24,4%-ով և կազմել է 6 725: Աճել է նաև ընդհանուր համակարգի (լարման բոլոր

մակարդակներում) հրաժարումների թիվը նույնպես՝ 5 989 հրաժարումից կազմելով 7 464 կամ 24,6%-ով ավել:

Հարկ է նշել, որ 2016 թվականի ընթացքում բաշխման ցանցի էլեկտրակայանքների հուսալիության փաստացի ցուցանիշների վատթարացումը արտացոլվել է նաև հոսանքազրկումների միջին հաճախության (հոսանքազրկում/բաժանորդ) և տևողության (րոպե/բաժանորդ) ցուցանիշների վրա, որոնք 2015 թվականի համեմատ համապատասխանաբար աճել են՝ 32,5%-ով և 25,7%-ով (ավելի մանրամասն ներկայացված է աղյուսակ 3-ում): Իսկ հոսանքազրկումների վերականգնման միջին տևողությունը 2015 թվականի համեմատ (2,98 ժամ/ընդհատում) գրեթե մնացել է անփոփոխ՝ կազմելով 2,97 ժամ/ընդհատում:

Աղյուսակ 3

Սպասարկման տարածքը	Հոսանքազրկումների միջին հաճախություն				Հոսանքազրկումների միջին տևողություն			
	Չափի միավոր	2015թ. փաստ.	2016թ. փաստ.	2015թ. փաստ. 2016 թ. փաստ. նկատմամբ	Չափի միավոր	2015 թ. փաստ.	2016 թ. փաստ.	2015 թ. փաստ. 2016 թ. փաստ. նկատմամբ
Երևան	հոսանքազրկում/բաժանորդ	3.0	2.6	13.7%	րոպե/բաժանորդ	175.8	174.4	0.8%
Արարատ	հոսանքազրկում/բաժանորդ	0.3	0.4	-47.4%	րոպե/բաժանորդ	23.3	36.3	-55.7%
Վայոց Ձոր	հոսանքազրկում/բաժանորդ	1.3	0.9	30.0%	րոպե/բաժանորդ	152.8	120.3	21.3%
Արագածոտն	հոսանքազրկում/բաժանորդ	3.2	5.3	-63.2%	րոպե/բաժանորդ	414.2	548.6	-32.5%
Արմավիր	հոսանքազրկում/բաժանորդ	4.5	5.3	-17.3%	րոպե/բաժանորդ	543.8	563.9	-3.7%
Կոտայք	հոսանքազրկում/բաժանորդ	7.7	11.7	-51.5%	րոպե/բաժանորդ	644.1	969.0	-50.4%
Գեղարքունիք	հոսանքազրկում/բաժանորդ	9.9	19.1	-94.2%	րոպե/բաժանորդ	1048.3	1541.2	-47.0%
Տավուշ	հոսանքազրկում/բաժանորդ	2.6	1.4	45.2%	րոպե/բաժանորդ	221.6	169.8	23.4%
Շիրակ	հոսանքազրկում/բաժանորդ	2.2	2.4	-10.0%	րոպե/բաժանորդ	220.8	243.4	-10.2%
Սյունիք	հոսանքազրկում/բաժանորդ	1.3	1.3	1.7%	րոպե/բաժանորդ	161.3	214.8	-33.2%
Լոռի	հոսանքազրկում/բաժանորդ	6.1	9.5	-56.7%	րոպե/բաժանորդ	565.3	738.3	-30.6%
Ընդամենը ՀՀ	հոսանքազրկում/բաժանորդ	3.9	5.2	-32.5%	րոպե/բաժանորդ	345.7	434.6	-25.7%

*Աղյուսակ 3-ում ներառված չեն պլանային նորոգման պատճառով և ոչ մատակարարի մեղքով իրականացված ընդհատումները (այլ անձանց պատճառով, ֆորս մաժորի պատճառով):

Ներդրումային ծրագրի շրջանակում այս ուղղությամբ՝ տարբեր լարման բաշխիչ ցանցերում, 206,1 մլն դրամի ներդրումներ են իրականացվել նաև արտադրական շենքերի վերակառուցման ենթաուղղությունով:

Նախատեսված էր նաև 355,0 մլն դրամի ներդրումներ իրականացնել բազմաբնակարան շենքերի մուտքերում էլեկտրական ցանցի բարեկարգման նպատակով: Ներդրումներն իրականացվել են 360,3 մլն դրամ ծավալով, որից 314,4 մլն դրամը Երևան քաղաքում, իսկ 45,9 մլն դրամը՝ Լոռու, Սյունիքի, Գեղարքունիքի և Կոտայքի մարզերում: Ընդհանուր 103 շենքերում բարեկարգվել են 273 մուտքեր:

Հասցեական ծրագրերի ենթաուղղությամբ Ներդրումային ծրագրով նախատեսված էր 1 453,4 մլն դրամով իրականացնել թվով 43 կոնկրետ հասցեական աշխատանքներ, սակայն իրականացվել է 569,7 մլն դրամի ներդրումներ, որով ամբողջությամբ ավարտվել են 34 հասցեական աշխատանք: Եվս 3 հասցեներում աշխատանքներն իրականացվել են մասնակի: Մնացած 6 հասցեական աշխատանքների ուղղությամբ ներդրումներ չեն իրականացվել:

Հոսանքազրկումների միջին տևողության և հաճախականության ցուցանիշների պահպանման, անվտանգության ապահովման և մաշված սարքավորումների փոխարինման ուղղությամբ Ներդրումային ծրագիրը գերազանցվել է 102,7 մլն դրամով՝ հետևյալ ենթաուղղություններով.

- 0,4 կՎ մալուխային գծերի վերակառուցում ենթաուղղությամբ՝ 11,2 մլն դրամով,
- 10 կՎ մալուխային գծերի վերակառուցում ենթաուղղությամբ՝ 45,2 մլն դրամով,
- 10 կՎ օդային գծերի վերակառուցում ենթաուղղությամբ՝ 3,6 մլն դրամով,
- անջատիչների և բաժանիչների փոխարինում և տեղակայում ենթաուղղությամբ՝ 2,8 մլն դրամով,
- 6(10) կՎ լարման ուժային տրանսֆորմատորների և ԼՏԵ-ների փոխարինում և տեղակայում ենթաուղղությամբ՝ 10,7 մլն դրամով,
- 35 կՎ լարման օդային գծերի վերակառուցում ենթաուղղությամբ՝ 12,5 մլն դրամով,
- բազմաբնակարան շենքերի մուտքերում էլեկտրամատակարարման ցանցի բարելավում ենթաուղղությամբ՝ 5,3 մլն դրամով
- հասցեական ծրագրերի ենթաուղղությամբ նախատեսված 8 հասցեներում՝ 11,4 մլն դրամով:

Ինչ վերաբերում է Ընկերության կողմից մատակարարվող էլեկտրական էներգիայի լարման շեղման միջին հաճախության (լարման շեղում/բաժանորդ) և տևողության (ժամ/բաժանորդ) ցուցանիշներին [Տեղեկատվություն 4] ապա ինչպես երևում է աղյուսակ 4-ից՝ հանրապետությունում ընդհանուր ցուցանիշները 2015 թվականի համեմատ վատթարացել են մոտ 11%-ով: Այս ցուցանիշների վատթարացումը հատկապես նկատելի է Երևան քաղաքում (30,8% և 30,6%), Վայոց Ձորի (75,3% և 78,9%) և Կոտայքի (20,3% և 20,0%) մարզերում: Այս ցուցանիշները դրական առումով բարելավել են միայն Արարատի, Արագածոտնի, Տավուշի, Շիրակի և Լոռիի մարզերում:

Աղյուսակ 4

Սպասարկման տարածքը	Էլեկտրական էներգիայի լարման շեղման միջին հաճախություն				Էլեկտրական էներգիայի լարման շեղման միջին տևողություն			
	Չափի միավոր	2015 թ. փաստ.	2016 թ. փաստ.	2015 թ. փաստ. 2016 թ. փաստ. նկատմամբ	Չափի միավոր	2015 թ. փաստ.	2016 թ. փաստ.	2015 թ. փաստ. 2016 թ. փաստ. նկատմամբ
Երևան	լարման շեղում/բաժանորդ	10.7	14.0	-30.8%	ժամ/բաժանորդ	2 073.2	2 706.8	-30.6%
Արարատ	լարման շեղում/բաժանորդ	17.4	17.1	1.4%	ժամ/բաժանորդ	3 343.7	3 252.3	2.7%
Վայոց Ձոր	լարման շեղում/բաժանորդ	11.2	19.6	-75.3%	ժամ/բաժանորդ	2 027.8	3 628.7	-78.9%
Արագածոտն	լարման շեղում/բաժանորդ	18.2	17.1	6.5%	ժամ/բաժանորդ	3 396.0	3 180.6	6.3%
Արմավիր	լարման շեղում/բաժանորդ	13.4	14.3	-6.5%	ժամ/բաժանորդ	2 444.5	2 641.0	-8.0%
Կոտայք	լարման շեղում/բաժանորդ	11.4	13.7	-20.3%	ժամ/բաժանորդ	2 120.6	2 545.2	-20.0%
Գեղարքունիք	լարման շեղում/բաժանորդ	15.1	17.4	-15.4%	ժամ/բաժանորդ	2 810.5	3 242.1	-15.4%
Տավուշ	լարման շեղում/բաժանորդ	13.9	12.5	10.0%	ժամ/բաժանորդ	2 608.2	2 326.6	10.8%
Շիրակ	լարման շեղում/բաժանորդ	15.0	12.1	19.5%	ժամ/բաժանորդ	2 826.5	2 290.0	19.0%
Սյունիք	լարման շեղում/բաժանորդ	10.8	12.0	-11.1%	ժամ/բաժանորդ	1 936.6	2 166.7	-11.9%
Լոռի	լարման շեղում/բաժանորդ	11.6	11.0	5.5%	ժամ/բաժանորդ	2 272.2	2 059.5	9.4%
Ընդամենը ՀՀ	լարման շեղում/բաժանորդ	12.7	14.1	-10.9%	ժամ/բաժանորդ	2 404.6	2 659.7	-10.6%

2016 թվականի Ներդրումային ծրագրով մատակարարվող էլեկտրական էներգիայի լարման շեղման միջին հաճախության և տևողության ցուցանիշների ուղղությամբ բնակիչների դիմում-բողոքների և Ընկերության կողմից իրականացված ուսումնասիրությունների հիման վրա նախատեսված 15 հասցեական աշխատանքներից 10-ի ուղղությամբ իրականացվել են 171,8 մլն դրամի

աշխատանքներ և ամբողջությամբ ավարտվել են, իսկ 5-ի ուղղությամբ որևէ ներդրում չի իրականացվել:

3.2 Նոր սպառողների միացմանն և հատուկ ծրագրերի իրականացմանն ուղղված ներդրումներ

Նոր սպառողների սպառման համակարգերն էլեկտրական ցանցին միացման ուղղությամբ 2016 թվականին նախատեսվում էր ներդնել 3 500,0 մլն դրամ: Իրականացվել է 5 016,5 մլն դրամի ներդրումներ, որից փաստացի շահագործման են հանձնվել 3 781,6 մլն դրամի հիմնական միջոցներ: Արդյունքում՝ 2016 թվականի ընթացքում էլեկտրական ցանցին են միացվել 4 568 նոր բաժանորդներ: Այս ծավալում 238,6 մլն դրամի ներդրումները դեռևս չեն մասնակցում լիցենզավորված գործունեությանը քանի որ դրանց իրականացման արդյունքում էլեկտրական ցանցին նոր բաժանորդներ չեն միացել:

Հարկ է նաև նշել, որ ցանցին միացված նոր բաժանորդների մասով ընկերության կողմից գանձվել են 1 296,4 մլն դրամի միացման վճարներ, որոնք ենթակա են նվազեցման ներդրումների ծավալից:

Հատուկ ծրագրերի իրականացման ուղղությամբ 2016 թվականին նախատեսված էր Երևան քաղաքում ներդնել 914,0 մլն դրամ՝ «Պուրակ» 35/6 կՎ ենթակայանի վերակառուցման, Մաշտոցի պողոտային կից 6x1000 կՎԱ հզորության և Երևանյան կրկեսին հարող տարածքում 2x1600 կՎԱ հզորությամբ նոր բաշխիչ կետերի կառուցման նպատակով: Այս ենթաուղղությամբ 513,7 մլն դրամի ներդրումներ են իրականացվել «Պուրակ» 35/6 կՎ ենթակայանի վերակառուցման նպատակով: Մյուս երկու բաշխիչ կետերի կառուցման նպատակով իրականացվել են 21,6 մլն դրամի մասնակի ներդրումներ:

Եվս 300,0 մլն դրամ նախատեսված էր այլ անձանց պատկանող բաշխիչ ցանցերի ձեռքբերման համար: Այս ենթաուղղությամբ ձեռք են բերվել 251,2 մլն դրամի հիմնական միջոցներ:

3.3 Առևտրային հաշվառման համակարգի բարելավման ուղղությամբ իրականացված ներդրումներ

Ներդրումային ծրագրի հաջորդ՝ առևտրային հաշվառման համակարգի բարելավման ուղղությամբ նախատեսվում էր իրականացնել 4 656,0 մլն դրամի ներդրումներ: Այդ նպատակով էլեկտրաէներգիայի հաշվառման համակարգի ավտոմատացման ենթաուղղությամբ Երևան քաղաքում նախատեսված էր 6(10)/0,4 կՎ ենթակայանների ցածր լարման մասի վերակառուցում և ենթակայաններում տեղադրված էլեկտրոնային հաշվիչների ներառում էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգում, ինչպես նաև՝ էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգերի ներդրումը 0,38/0,22 կՎ ցանցերում, պետք է փոխարինվեին հետագա շահագործման համար ոչ պիտանի հաշվիչները և դրանց համար նախատեսված արկղերը և իրականացվեր հաշվիչների ստուգաչափման լաբորատորիայի համալրում:

Համաձայն ներկայացված հաշվետվության, այս ուղղությամբ ընկերության կողմից շահագործման հանձնված ներդրումները կազմել են 836,4 մլն դրամ, այդ թվում՝

- հաշվիչների արկղերի փոխարինման նպատակով՝ 172,0 մլն դրամ,
- հաշվիչների փոխարինման նպատակով՝ 466,3 մլն դրամ, որից 252,2 մլն դրամը սպառողների համար միաֆազ, 214,1 մլն դրամը եռաֆազ էլեկտրոնային բազմասակագնային հաշվիչների տեղակայման նպատակով,
- Երևան քաղաքի 6(10)/0,4 կՎ ենթակայաններում տեղադրված էլեկտրոնային հաշվիչները էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգում ներառելու նպատակով՝ 59,7 մլն դրամ,
- 0,38/0,22 կՎ ցանցերում էլեկտրական էներգիայի հաշվառման և հսկման ավտոմատացված համակարգերի ներդրման նպատակով՝ 138,4 մլն դրամ:

Հաշվիչների ստուգաչափման լաբորատորիայի համալրման նպատակով՝ հոսանքի տրանսֆորմատորների փորձարկման վահանի ձեռքբերման ենթաուղղությամբ որևէ ներդրում չի իրականացվել:

3.4 Մեքենա-մեխանիզմների ձեռքբերման և վերագինման ուղղությամբ կատարված ներդրումներ

Ներդրումային ծրագրի այս ուղղությամբ նախատեսվում էր իրականացնել 1 914,0 մլն դրամի ներդրումներ: Համաձայն ներկայացված՝ փաստացի կատարված կապիտալացվող ծախսերով ձևակերպված ներդրումների մասին հաշվետվության իրականացվել են 1 882,6 մլն դրամի ներդրումներ, որի արդյունքում 1 804,7 մլն դրամով ձեռք է բերվել 179 միավոր մեքենա-մեխանիզմներ, կիսաբեռնատար, բեռնատար և մարդատար ավտոմեքենաներ: Իսկ 73,6 մլն դրամով 173 միավոր տեխնիկա վերագինվել է գազաբալոնային համակարգով: Չշահագործվող ավտոտրանսպորտային միջոցների ամբողջական վերականգնման ուղղությամբ ներդրվել է 4,3 մլն դրամ՝ վերականգնվել է 14 միավոր տեխնիկա:

3.5 Բաշխիչ ցանցերի շահագործման կազմակերպման համար այլ ուղղություններով կատարված ներդրումներ

Ներդրումային ծրագրի այս ուղղությունով նախատեսվում էր.

- գրասենյակային գույքի ձեռքբերում՝ 100,0 մլն դրամ արժեքով: Այս նպատակով փաստացի ձեռք են բերվել 59,7 մլն դրամի ապրանքներ,
- համակարգչային տեխնիկայի, ծրագրերի (ERP) և համալրող սարքավորումների ձեռքբերում՝ 300,0 մլն դրամ արժեքով: Փաստացի ձեռք են բերվել 309,5 մլն դրամի համակարգիչներ, մոնիթորներ, անխափան սնուցման և այլ համալրող սարքավորումներ, ևս 1,1 մլն դրամ ուղղվել է ERP համակարգի ներդրմանը: Այս ենթաուղղությամբ Ներդրումային ծրագիրը գերազանցվել է 10,6 մլն դրամով,
- վարչական շենքերի և շինությունների հիմնանորոգում՝ 300,0 մլն դրամ արժեքով: Այս ենթաուղղությամբ 2015 թվականի ընթացքում ներդրվել է 259,9 մլն դրամ,
- անվտանգության պարագաների և գործիքների, ռելեական պաշտպանության և կապի միջոցների ձեռքբերում՝ 382,0 մլն դրամ արժեքով: Այս ենթաուղղությամբ ձեռք են բերվել 90,8 մլն դրամի չափիչ

սարքեր, անվտանգության պարագաներ և գործիքներ, իսկ նախատեսված կապի միջոցների ձեռքբերման ուղղությամբ ներդրումներ չեն իրականացվել,

- ISO ստանդարտի ներդրում՝ 382,0 մլն դրամ արժեքով: Այս ուղղությամբ իրականացվել են 13,5 մլն դրամի ներդրումներ:

ԲԱԺԻՆ 4.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի իրականացված գնումների մոնիթորինգի արդյունքները

4.1 Ապրանքների շուկայական գների մոնիթորինգ

Ընկերության կողմից ձեռք բերված ապրանքների և սարքավորումների շուկայական գների մոնիթորինգը ցույց է տալիս, որ դրանց ձեռքբերման գները միջինում 30%-ով գերազանցում են շուկայականը: Նման գերազանցումները, մեր կարծիքով, հետևանք են մի շարք գործոնների՝ մասնավորապես.

- ա) ապրանքների մի մասը ձեռք է բերվում միջնորդ կազմակերպությունների (կապալառուների) կողմից, իսկ վերջիններիս կարողությունները արտաքին շուկաների ուսումնասիրության և այդ շուկաներում ներկայանալու ներուժի առումով անհամեմատ սահմանափակ են քան Ընկերությանը, ինչը իր ազդեցությունն է ունենում ապրանքների ձեռքբերման գների և արտադրողների ընտրության հարցում,
- բ) մինչև գնման հայտարարության հրապարակումը Ընկերությունը չի իրականացրել շուկայի ուսումնասիրություն՝ պահանջվող ապրանքի բոլոր հնարավոր խոշոր մատակարարներին (արտադրողներին) հայտնաբերելու, նրանց առաջարկությունների որակի մասին հաճախորդների կարծիքներն ուսումնասիրելու, գնային տիրույթի վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու և վերջին հաշվով գործարքի համար կիրառվող գնման մեթոդի ճիշտ ընտրություն կատարելու նպատակով:

4.2 Աշխատանքների և ծառայությունների շուկայական գների մոնիթորինգ

Կապալառու կազմակերպությունների կողմից իրականացված աշխատանքների ընտրանքային մոնիթորինգի արդյունքում պարզվել է, որ դրանց գները գերազանցում են շուկայական գներին: Նշված գերազանցումները հետևանք են մի շարք գործոնների՝ մասնավորապես.

- ա) Ընկերության կողմից ոչ միշտ են կապալառուին տրամադրվում աշխատանքների իրականացման համար անհրաժեշտ նյութերը և սարքավորումները, որի արդյունքում դրանց արժեքի նկատմամբ կապալառուները կիրառում են վերադիր ծախսեր և շահույթ, ինչը կապալառուների տեսանկյունից բնական է: Սակայն այդ նյութերն ու սարքավորումներն Ընկերության կողմից տրամադրելու դեպքում դրանց նկատմամբ կապալառուների կողմից վերադիր ծախսերի և շահույթի լրացուցիչ տոկոսներ չէին հաշվարկվի,
- բ) կապալառուների կողմից այդ աշխատանքների իրականացման նպատակով մանրածախ շուկայից ձեռքբերվող ապրանքների գները բարձր են Ընկերության կողմից կենտրոնացված կարգով կատարվող գնումների արդյունքում ձեռք բերված ապրանքների գներից:

Նախագծման աշխատանքների ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ նախագծող կազմակերպությունների ծառայության արժեքը հաշվարկվում է ելնելով նախահաշվային արժեքից: Այսինքն, նախագծող կազմակերպության ծառայության արժեքը ուղիղ համեմատական է նախահաշվի արժեքին: Նշված հանգամանքը կարող է դրդապատճառ հանդիսանալ նախագծող կազմակերպությունների կողմից՝ իրենց եկամուտները մեծացնելու նպատակով, աշխատանքների նախահաշվային արժեքների անհիմն ուռճացման: Այս ենթադրությունը հավաստում է նաև Ընկերության ներկայացրած տեղեկատվության [Տեղեկատվություն 1] ուսումնասիրությունը՝ համաձայն որի նախահաշվային արժեքները միջինում 56,4%-ով գերազանցում են փաստացի աշխատանքների արժեքը: Հաշվի առնելով, որ մասնագիտական գնահատմամբ՝ փաստացի իրականացված շինարարական աշխատանքների արժեքը նախահաշվային արժեքից գործնականում կարող է ունենալ մինչև 20% շեղում, ուստի կարելի է ենթադրել, որ Ընկերությունը 36,4%-ի չափով ավել վճարում է կատարել նախագծող կազմակերպություններին:

ԲԱԺԻՆ 5.

«Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի հետագա սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալը

5.1 Ներդրումային ծրագրի շրջանակում իրականացված ներդրումներից նվազեցված ներդրումների ծավալը

Ընկերության կողմից 2016 թվականի ընթացքում փաստացի ավարտված 10 431,4 մլն դրամի ներդրումների ծավալում առկա են ներդրումներ, որոնք սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա չեն՝ մասնավորապես.

1. նոր սպառողների միացման ուղղությամբ իրականացված ներդրումներից նվազեցվել է 172,2 մլն դրամ հետևյալ պատճառներով՝

ա) հաշվետվությունում ներառված են 160,3 մլն դրամի աշխատանքներ, որոնք չնայած այն հանգամանքին, որ հանձնված են շահագործման, դրանց իրականացման արդյունքում էլեկտրական ցանցին նոր բաժանորդներ չեն միացել: Ուստի այս ծախսերի կապիտալացումը և ընդհանրապես հաշվետվությունում ներառումը հասկանալի չէ: Նշված ներդրումների Ընկերության սակագնային մարժայով փոխհատուցման հարցը կքննարկվի համապատասխան բաժանորդներին էլեկտրական ցանցին միացնելուց և նրանց հետ էլեկտրական էներգիայի մատակարարման պայմանագիր կնքելուց հետո,

բ) առկա են 8,5 մլն դրամի՝ առանց միացման վճարի փաստացի վճարման իրականացված ներդրումներ, որոնք ևս չեն ներառվել սակագնով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալում,

գ) նոր սպառողի վերակառուցվող սպառման համակարգը էլեկտրական ցանցին միացման ընդլայնված տեղեկատվական բազայում թվով 5 պատվերների համար տվյալները բացակայում են, ուստի այս ուղղությամբ իրականացված 3,4 մլն դրամի ներդրումները չեն ներառվել սակագնով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալում: Նշված ներդրումների

փոխհատուցման հարցը կքննարկվի համապատասխան տեղեկատվության տրամադրման դեպքում,

2. տարբեր լարման ցանցերում տեղակայված սարքավորումների (ՇՀՕ, ՅԱՌՎ, ՌԼՆԴ, ՎՌՈԻ, ՇՌՍ, ԿՍՕ, ԼՏԵ, ՊՌ, ԱՎՌ և ՏՄ) ուղղությամբ իրականացված ներդրումներից շուկայական գների մոնիթորինգի արդյունքում նվազեցվել է 289,1 մլն դրամ (Բաժին 4.1),
3. տեղակայված էլեկտրոնային բազմասակագնային հաշվիչների ձեռքբերման գների մոնիթորինգի արդյունքում փաստացի իրականացված ներդրումներից նվազեցվել է 11,7 մլն դրամ (Բաժին 4.1): Եվս 55,0 մլն դրամ նվազեցվել է ձեռք բերված բազմասակագնային էլեկտրոնային հաշվիչներին ներկայացվող՝ ՀՀ էներգետիկայի նախարարի 1999 թվականի հունիսի 22-ի 96-ՁԴ հրամանի 6.9 կետի, տեխնիկական պահանջները չբավարարելու պատճառով: Ինդուկցիոն հաշվիչների տեղադրման ուղղությամբ իրականացված 0,8 մլն դրամի ներդրումները ևս նվազեցվել են՝ ներդրումային ծրագրով համաձայնեցված չլինելու պատճառով:
4. տեղակայված հաշվիչների արկղերի շուկայական գների ուսումնասիրության և ընկերության ձեռքբերման գների համադրության արդյունքում՝ կատարված 218,6 մլն դրամի ներդրումներից նվազեցվել է 92,3 մլն դրամ: (Բաժին 4.1),
5. նախագծային աշխատանքներից ուսումնասիրության արդյունքում ևս իրականացվել են նվազեցումներ հետևյալ պատճառներով՝ ներդրումային ծրագրի շրջանակում Ընկերությունը 2016 թվականի ընթացքում նախագծող կազմակերպություններին վճարել է 253,5 մլն դրամ, որից 14,5 մլն դրամը նվազեցվել է դրանց հետ կապված աշխատանքներ չիրականացնելու կամ մասնակի (մինչև 30%) իրականացնելու (դեռևս չեն մասնակցում լիցենզավորված գործունեությանը) պատճառով: Իսկ 217,8 մլն դրամ նախագծային ծախսերի 36,4%-ը՝ 79,2 մլն դրամը համարվել է նախագծող կազմակերպությունների մասով անարդյունավետ ծախս և նվազեցվել է սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալից (Բաժին 4.2): Շահագործման հանձնված նախագծային աշխատանքներից ևս

19,6 մլն դրամ նվազեցվել է նոր սպառողների ուղղությամբ իրականացված ներդրումների նվազեցման արդյունքում:

Վերը նշված 14,5 մլն դրամի ներդրումները Ընկերության սակագնային մարժայով փոխհատուցելու հարցը կքննարկվի դրանք լիցենզավորված գործունեությանը մասնակցելուց հետո,

6. աշխատանքի վճարման գծով իրականացված ծախսումներից 202,9 մլն դրամը նվազեցվել է սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալից, քանի որ Ընկերության աշխատակիցների աշխատավարձերն արդեն իսկ ամբողջությամբ ներառված են սակագնային մարժայի ծախսային հոդվածներում,
7. փաստացի կատարված կապիտալացվող ծախսերով ձևակերպված ներդրումների մասին հաշվետվությունում առկա են 5,1 մլն դրամի աշխատանքներ, որոնք ընթացիկ բնույթի են և ներառված են սակագնային մարժայի ծախսային հոդվածներում: Ուստի այս ծավալը նույնպես նվազեցվել է,
8. սպասարկման որակի բարելավման ուղղությամբ կատարված 6(10)-0,4 կՎ լարման մալուխային և օդային գծերի վերակառուցման աշխատանքներում ներառվել են աշխատանքներ, որոնք համաձայն Ընկերության 2012 թվականի հունվարի 20-ի 04ՎՍ-05/182 գրությամբ ներկայացված 6(10)-0,4 կՎ լարման օդային և մալուխային գծերի կապիտալ ծախսերի ճանաչման հայտանիշների՝ պետք է ձևակերպվեին որպես ընթացիկ ծախսեր: Դրանք են մալուխային գծերի մինչև 50մ հատվածի փոխարինման աշխատանքները, իսկ օդային գծերի համար՝ մինչև 200 մ երկարությամբ գծի նորոգման կամ մինչև 5 հենասյան փոխարինման աշխատանքները: Այս ուղղությամբ նվազեցվող ներդրումները կազմել են 32,1 մլն դրամ.
9. նոր սպառողների միացման նպատակով գանձված միացման վճարները՝ 1 296,4 մլն դրամ արժեքով ևս նվազեցվել են սակագնային մարժայով փոխհատուցվող ներդրումների ծավալից,
10. իրականացվել են նաև չհամաձայնեցված 151,3 մլն դրամի ներդրումներ, որոնք ևս չեն փոխհատուցվի Ընկերության սակագնային մարժայով,

11. Ընկերությունը այլ անձանց պատկանող հիմնական միջոցների վրա իրականացրել է 26,6 մլն դրամի ներդրումներ, որը նույնպես նվազեցվել է սակագնային մարժայով փոխհատուցվող ներդրումների ծավալից,

12. Իրականացվել է նաև Հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված և փաստացի իրականացված ներդրումների ծավալի համադրում: Համադրման ընթացքում Հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված ներդրումների ծավալը համեմատվել է փաստացի իրականացված ներդրումների ծավալի հետ՝ վերը նշված նվազեցումների իրականացումից հետո: Արդյունքում, Հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված ներդրումների ծավալը գերազանցվել է 6,9 մլն դրամով, որից՝

ա) անջատիչների և բաժանիչների փոխարինում և տեղակայում ենթաուղղությամբ՝ 1,3 մլն դրամով,

բ) 6(10) կՎ լարման ուժային տրանսֆորմատորների և ԼՏԵ-ների փոխարինում և տեղակայում ենթաուղղությամբ՝ 1,9 մլն դրամով,

գ) սպասարկման որակի ցուցանիշների բարելավում ուղղության՝ Շիրակի մարզի, Գյումրի քաղաքի ՏԵ 242-ի 0,4 կՎ ՕԳ-ի վերակառուցում ենթաուղղությամբ իրականացված աշխատանքների մասով՝ 3,7 մլն դրամով:

Հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված ներդրումների ծավալը գերազանցող՝ 6,9 մլն դրամը ևս նվազեցվել է Ընկերության սակագնային մարժայով փոխհատուցվող ներդրումների ծավալից:

5.3 Լուծարված և օտարված հիմնական միջոցներից նվազեցումներ

Համաձայն հանձնաժողով ներկայացված տեղեկատվության [Տեղեկատվություն 6] Ընկերությունը 2016 թվականի ընթացքում կարգավորվող գործունեության մասով լուծարել է 96,1 մլն դրամի հիմնական միջոցներ, որից 63,9 մլն դրամի նյութեր և այլ պիտանի դետալներ ընդգրկվել են կապիտալացվող աշխատանքներում [Տեղեկատվություն 7], ընթացիկ շահագործման և նորոգման աշխատանքներում ինչպես նաև օտարվել են:

Մասնավորապես 2016 թվականի ընթացքում Ընկերությունը լուծարել է 124 հատ 10 կՎ ուժային տրանսֆորմատոր, որոնցից ստացված պիտանի նյութերի արժեքը կազմել է ընդամենը 3,6 մլն դրամ, 10 ուժային տրանսֆորմատորներից ընդհանրապես օգտակար նյութեր չեն ստացվել, իսկ 4 ուժային տրանսֆորմատորների լուծարումից Ընկերությունը կրել է վնասներ: Եվս 454 6(10)-04 կՎ օդային գծերի լուծարումից ստացված օգտակար նյութերի արժեքը կազմել է 3,6 մլն դրամ: Հարկ է նշել, որ, նույնիսկ նշված հիմնական միջոցների (օդային գծեր, տրանսֆորմատորներ և այլն) առկա մետաղյա ջարդոնի իրացման գինը զգալի գերազանցում է դրանցից ստացված նյութերի արժեքը, իսկ օրինակ գունավոր մետաղներ պարունակող տրանսֆորմատորների և այլ սարքավորումների զրոյական արժեքով լուծարումը լրացուցիչ մեկնաբանության կարիք ունի: Համապատասխան մեկնաբանություններ չներկայացնելու դեպքում՝ հանձնաժողովը կկիրառի իր գնահատականները:

Համաձայն հանձնաժողով ներկայացված օտարված (վաճառված) հիմնական միջոցների մասին տեղեկատվության [Տեղեկատվություն 8]՝ Ընկերությունը հիմնական միջոցների վաճառքից ստացել է 9,4 մլն դրամի եկամուտ:

Վերը նշված լուծարված և օտարված հիմնական միջոցներից ստացված եկամուտները 73,3 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով ևս նվազեցվել են Ընկերության սակագնային մարժայով փոխհատուցվող ներդրումների ծավալից:

5.4 Սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալը

Հաշվի առնելով մոնիթորինգի արդյունքները, ստորև՝ աղյուսակ 5-ում ներկայացված է Ընկերության կողմից 2016 թվականին փաստացի իրականացված և հետագա սակագներով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալի գնահատականը:

Աղյուսակ 5
մլն դրամ առանց
ԱԱՀ

Հ/Հ	Անվանում	Ծավալը
1	2016 թվականի ընթացքում իրականացված ներդրումների ընդհանուր ծավալը	11 806,1
2	Անավարտ աշխատանքներ	1 374,7
3	2016 թվականի ընթացքում ավարտված ներդրումների ծավալը	10 431,4
4	Իրականացված ներդրումներից նվազեցման ենթակա ներդրումները, այդ թվում՝	2 453,5
4.1	Վերլուծության արդյունքում նվազեցված ներդրումներ	1 083,9
4.1.1	Ապրանքների և ծառայությունների շուկայական գների մոնիթորինգի արդյունքում իրականացված նվազեցումներ	472,4
4.1.1.1	Տեղակայման ենթակա սարքավորումների և ապրանքների արժեքից (շուկայական գները գերազանցելու պատճառով)	393,1
4.1.1.2	Նախագծային աշխատանքներ իրականացնող ընկերությունների կողմից մատուցված ծառայությունների արժեքից	79,2
4.1.2	Ընթացիկ բնույթի աշխատանքների ուղղությամբ իրականացված ծախսումներից	5,1
4.1.3	0,4-6(10) կՎ լարման օդային և մալուխային գծերի վերակառուցման (մինչև 0,5 մլն դրամ արժողությամբ) աշխատանքներից	32,1
4.1.4	Սակագնով փոխհատուցված աշխատանքի վճարման գծով ծախսումներից	202,9
4.1.5*	Լիցենզավորված գործունեությանը չմասնակցող նախագծային աշխատանքներից	14,5
4.1.6	Նոր սպառողների կամ սպառողների վերակառուցվող սպառման համակարգերը էլեկտրական ցանցին միացմանն ուղղված ներդրումներից	172,2
4.1.6.1*	Չմիացված բաժանորդների ուղղությամբ իրականացված ներդրումներ	160,3
4.1.6.2	Առանց միացման վճարի փաստացի վճարման իրականացված ներդրումներ	8,5
4.1.6.3*	Ընդլայնված տեղեկատվական բազայում տվյալները բացակայում են	3,4
4.1.7	Համաձայնեցված ներդրումների ծավալը գերազանցող ներդրումներ	6,9
4.1.8	Այլ անձանց պատկանող հիմնական միջոցների վրա իրականացված ներդրումներ	26,6

4.1.9	Չհամաձայնեցված ներդրումներ	151,3
4.2	Լուծարված և օտարված հիմնական միջոցներից ստացված եկամուտներ	73,3
4.3	Նոր բաժանորդների միացման համար գանձված միացման վճարներ	1 296,4
5	2016 թվականի ընթացքում իրականացրած ներդրումներից հետագա սակագներով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալը	7 977,9

* Լիցենզավորված գործունեությանը մասնակցելու համապատասխան հիմնավորումներ ներկայացնելու դեպքում իրականացված ներդրումները կներառվեն սակագնային մարժայով փոխհատուցվող ներդրումների ծավալում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ընկերության 2016 թվականի ներդրումային ծրագիրը կատարվել է 64,8%-ով: Սպառողների սպասարկման որակի բարելավման ուղղությամբ ներդրումների իրականացման ցուցանիշը կազմել է 65,9%: Հարկ է նշել, որ Ընկերության կողմից 2015-2016 թվականներին պատշաճ մոտեցում չի ցուցաբերվել ներդրումների առաջնահերթության հարցում: 2016 թվականի Ներդրումային ծրագրի N1 և N2 հավելվածներով նախատեսված 58 հասցեական աշխատանքներից 10-ում ընդհանրապես ներդրումներ չեն իրականացվել:
2. Ընկերության կողմից հանձնաժողով ներկայացված ֆինանսական հաշվետվությունների համաձայն [Տեղեկատվություն 9], վերջինիս անավարտ ոչ ընթացիկ նյութական ակտիվների արժեքը 2016 թվականի սկզբին կազմել է 3 762,8 մլն դրամ: Տարվա ընթացքում այն ավելացել է 669,0 մլն դրամով՝ տարեվերջին կազմելով 4 431,8 մլն դրամ, կամ շահագործման հանձնված հիմնական միջոցների արժեքի (10 431,4 մլն դրամ) շուրջ 42,5%-ը: Չնայած այն հանգամանքին, որ նշված անավարտ ոչ ընթացիկ նյութական ակտիվների ծավալը 2016 թվականին զգալի նվազել է 2015 թվականի համեմատությամբ (25,8%-ով):
3. 2016 թվականի ընթացքում 0,4/6(10) և 35/110 կՎ լարման ցանցերում հրաժարումների քանակը 2015 թվականի հետ համեմատ աճել է 24,6%-ով: Միևնույն ժամանակ մեկ բաժանորդի հաշվով հրաժարումների միջին հաճախությունը և տևողությունը ևս վատթարացել է համապատասխանաբար 32,5% և 25,7%-ով: Բաժանորդների հոսանքագրկումների վերականգնման միջին տևողությունը 2015 թվականի (2,98 ժամ/ընդհատում) համեմատ գրեթե մնացել է անփոփոխ (2016 թվականին՝ 2,97 ընդհատում/ժամ):
4. Ընկերության կողմից բավարար միջոցներ չեն հատակացվել մատակարարվող էլեկտրաէներգիայի թույլատրելի սահմաններից լարման շեղման միջին տարեկան հաճախության և տևողության կրճատմանն ուղղությամբ՝

նախատեսված 340,4 մլն դրամից իրականացվել են ընդամենը 171,8 մլն դրամի ներդրումներ: ՀՀ տարածքում այս ցուցանիշները 2015 թվականի համեմատ վատթարացել են համապատասխանաբար՝ 10,9% և 10,6%-ով:

5. 2016 թվականի ընթացքում էլեկտրական ցանցին են միացվել 4 568 նոր սպառողներ: Նոր սպառողների միացման նպատակով 2016 թվականին փաստացի շահագործման են հանձնվել 3 781,6 մլն դրամի հիմնական միջոցներ: Սակայն հարկ է նշել, որ այս ծավալում 160,3 մլն դրամի հիմնական միջոցները դեռևս չեն մասնակցում ընկերության լիցենզավորված գործունեությանը, քանի որ դրանց իրականացման արդյունքում էլեկտրական ցանցին նոր բաժանորդներ չեն միացել (բաժանորդներին մատակարարման պայմանագիր կնքելու առաջարկ չի ներկայացվել): Արդյունքում 160,3 մլն դրամի ներդրումները չեն ներառվում սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալում: Դրանց փոխհատուցման հարցը կքննարկվի համապատասխան բաժանորդներին էլեկտրական ցանցին միացնելուց և նրանց հետ էլեկտրական էներգիայի մատակարարման պայմանագիր կնքելուց հետո:

6. Ընկերության կողմից ձեռք բերված սարքավորումների և ապրանքների գների մոնիթորինգը ցույց է տալիս, որ գնումների ոչ արդյունավետ կազմակերպման արդյունքում դրանց գները էականորեն գերազանցում են շուկայականը՝ շուրջ 30%, իսկ որոշ դեպքերում, օրինակ ԱՎՌ և ՇՕ-70 տեսակի սարքավորումներ ձեռքբերման գերազանցումը հասնում է 64% և 58%, իսկ ՌԼՆԴ-10 և ՅԱՌՎ տիպի սարքավորումների համար՝ համապատասխանաբար՝ 56% և 50%:

Նշվածը հետևանք է գնումների գործընթացի անարդյունավետ կազմակերպման, և այն խոչընդոտների, որոնց արդյունքում արտաքին շուկաներում Ընկերության պահանջարկին համապատասխան ապրանքներ արտադրող կազմակերպությունները Ընկերության կողմից իրականացվող մրցույթներին հիմնականում չեն մասնակցում: Միևնույն ժամանակ, նյութերի և սարքավորումների մի մասը ձեռք է բերվում ոչ թե Ընկերության, այլ կապալառու կազմակերպությունների կողմից, ինչն իր հերթին հանգեցնում է ապրանքների՝ բարձր գներով ձեռքբերմանը:

7. Ներդրումային ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են 11 806,1 (ներառյալ՝ նախորդ տարիներում համաձայնեցված, բայց 2016 թվականին շահագործման հանձնված 0,8 մլն դրամի Ներդրումային ծրագրից դուրս իրականացված նախագծային աշխատանքը) մլն դրամի ներդրումներ, որից 881,0 (ընդհանուրի 7,5%-ը) մլն դրամի ներդրումները համարվել են ոչ արդյունավետ կամ դեռևս լիցենզավորված գործունեությանը չմասնակցող և չեն ներառվել սակագնային մարժայով փոխհատուցման ենթակա ներդրումների ծավալում: Կարելի է փաստել, որ 2014 թվականից սկսած Ընկերությունը հետևողականորեն շարունակում է ակտիվների ավարտման և շահագործման հանձնման գործընթացը: Ընկերության կողմից անհրաժեշտ է ավելի գործուն միջոցառումներ ձեռնարկել Հանձնաժողովի կողմից մատնանշված թերությունները և խախտումները վերացնելու ուղղությամբ: Արդյունքում «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ն կմեծացնի իր կողմից իրականացված ներդրումների դիմաց վերադարձ ստանալու հնարավորությունը և այդ գումարները արդյունավետ ծախսելու պարագայում կօգտվի հնարավոր տեխնիկական և տնտեսական այլ օգուտներից: Հարկ է նաև փաստել, որ այդ հանգամանքը իր դրական ազդեցությունը կունենա նաև սպառողների սպասարկման որակի վրա և բաշխման համակարգի բնականոն զարգացման վրա: Ուստի կարծում ենք Ընկերությունը նոր ջանքեր պետք է գործադրի իր կառավարման արդյունավետությունը բարձրացնելու և անարդյունավետ ծախսերը բացառելու նպատակով:

Հղումներ օգտագործված նյութերին

Որոշում 1

- ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի 2016 թվականի դեկտեմբերի 21-ի №414Ա որոշումը «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» փակ բաժնետիրական ընկերության 2016 թվականի ներդրումային ծրագրի ճշգրտումներին ու 2016-2020 թվականների ներդրումային ծրագրին համաձայնություն տալու և Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի 2016 թվականի մայիսի 4-ի №102Ա որոշումը ուժը կորցրած ճանաչելու մասին»

Հաշվետվություն 1- «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի կողմից 2016 թվականին փաստացի կատարված կապիտալացվող ծախսերով ձևակերպված ներդրումների մասին ընկերության 2017 թվականի ապրիլի 27-ի №04-ԱԱ-05/1446 գրությամբ ներկայացված հաշվետվություն

Տեղեկատվություն 1- «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի կողմից 2016 թվականին նոր սպառողի վերակառուցվող սպառման համակարգը էլեկտրական ցանցին միացման նպատակով իրականացվող ծախսումների վերաբերյալ տեղեկատվություն

Տեղեկատվություն 2- «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ-ի կողմից 2016 թվականին նոր սպառողի վերակառուցվող սպառման համակարգը էլեկտրական ցանցին միացման ժամկետների վերաբերյալ տեղեկատվություն

Տեղեկատվություն 3- Սպառողների հոսանքազրկումների քանակի և տևողության հաշվարկային ցուցանիշների 2016 թվականի տեղեկատվական բազա (<http://psrc.am/am/sectors/electric/service-quality-indicators>)

Տեղեկատվություն 4- Սպառողների մոտ թույլատրելի սահմաններից էլեկտրական էներգիայի լարման շեղման դեպքերի քանակի և տևողության հաշվարկային ցուցանիշների 2016 թվականի տեղեկատվական բազա (<http://psrc.am/am/sectors/electric/service-quality-indicators>)

Տեղեկատվություն 5- Էլեկտրակայանքների հուսալիության փաստացի ցուցանիշների 2016 թվականի տեղեկատվական բազա (<http://psrc.am/am/sectors/electric/service-quality-indicators>)

Տեղեկատվություն 6- տեղեկատվություն լուծարված հիմնական միջոցների մասին

Տեղեկատվություն 7- տեղեկատվություն հիմնական միջոցների լուծարումից ստացված դետալների, համալրող շինվածքների եվ այլ պիտանի նյութերի ծախսման ուղղությունների մասին

Տեղեկատվություն 8- տեղեկատվություն օտարված (վաճառված) հիմնական միջոցների մասին

Տեղեկատվություն 9- տեղեկատվություն անավարտ ոչ ընթացիկ նյութական ակտիվների մասին